

MAX WEBER'DE HUKUKUN VE MEŞRU OTORİTENİN SOSYOLOJİK ANALİZİ

YAZAN : Coşkun San

Ankara İktisadî ve Ticarî İlimler Akademisi Yayınları No. 47,
Ankara, 1971, 166 sayfa.

Toplumsal bilimler, bilim adamlarının en hızla eskidiği alanlardan birisidir. Toplumsal bilimlerdeki gelişme hızını belirlediği oranda sevinilecek bir olgu bu. Dünün devleri, bugünün, yeni bulgular ve gelişmeler karşısında eriyip giden cüceleri oluyor. Bazı toplum bilimcileri var ki, bu genel eğilimin dışında kalıyor. Zaman geçtikçe önemleri artıyor, kitapları daha çok okunuyor, önerileri daha bir titizlikle inceleniyor.

Max Weber, bu çok ender bilim adamlarından birisi. Ölümünün üzerinden yarım yüzyıldan fazla bir zaman geçti. 1920'lerde o kadar üzerinde durulmayan bu bilim adamı, gittikçe daha çok ilgi çekiyor. Hakkında kitaplar yazılıyor, önerilerini sınamak için araştırmalar yapılıyor. Max Weber; hukuk sosyolojisi, örgüt sosyolojisi, toplumsal tabakalanma, din sosyolojisi, ekonomi sosyolojisi, siyaset sosyolojisi gibi alanlarda, bugünkü görüşlerin temellerini oluşturacak nitelikte önemli katkıları olmuş bir düşünür.

Weber, Türkçede geniş şekilde ele alınmamış. Bazı konularda yapılan çalışmalarda Weber'e yapılan göndermeler dışında ⁽¹⁾, bu dü-

-
- (1) N. Abadan, **Bürokrasi**, Ankara Üniversitesi S.B.F. Yayınları, Sayı 9, Ankara 1959.
B. Daver, **Siyasal Bilime Giriş**, Ankara Üniversitesi S.B.F. Yayınları, No: 251, Ankara 1968.
Ş. Mardin, **Din ve İdeoloji**, Ankara Üniversitesi S.B.F. Yayınları No: 275, Ankara, 1969.
T. Mengüşoğlu, **Felsefeye Giriş**, 2. baskı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 773, İstanbul, 1968.
M. Taplamacioğlu, **Din Sosyolojisi**, Ankara 1963.
H. Topçuoğlu, **Hukuk Sosyolojisi Dersleri**, Cilt 1, 2. genişletilmiş baskı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, No: 174, Ankara, 1963.
H. Topçuoğlu, "Max Weber'e Göre Hukukî Düşüncenin Kategorileri ve yeni Hukuk Normlarının Teşekkül Tarzları", **Dr. E. E. Hirsch'e Armağan**, Ankara, 1964.

şünürü Türkçenin okurlarına tanıtacak önemli bir kaynak yok denebilir. Bu nedenle, tüm kısıtlılıklarına karşın, Dr. Coşkun San'ın çalışması önemli bir boşluğu dolduruyor.

Çalışma, adından da anlaşılacağı gibi, Weber'in hukuk sosyolojisine olan katkılarını incelemeye yönelik amaçlıyor. Birinci bölüm, genel olarak, Weber'in sosyoloji alanında geliştirdiği kavramların tanıtılmasına ayrılmış. Weber'in çözümleme yöntemleri (bu arada "saf tipler" anlayışı) bu bölümde sunuluyor. Gelen bölümlerin anlaşılabilirliği için (özellikle Weber gibi anlaşılması zor bir yazar tanıtılıyorsa), böyle bir açıklayıcı bölüme kesin bir gereksinim var.

İkinci bölüm, Weber'in hukuk sosyolojisi üstüne geliştirdiği çözümlerinin tanıtılmasına ayrılmış. Hukuk düzeni, hukuk kurallarının ortaya çıkışı, hukukî düşüncenin saf tipleri, gelenek ve göreneklerin hukukla olan ilişkileri bu bölümde inceleniyor.

Üçüncü bölüm, Weber'in toplumsal bilimlere yaptığı en önemli katkılardan biri olan, meşru otoritenin saf tiplerini incelemeye yönelmiş. Karizmatik otorite, geleneksel otorite ve yasal otorite üç ayrı alt bölüm içinde sunuluyor. Bu bölümlerde, Weber'in siyaset sosyolojisine deyin görüşlerini "İktidar mücadelesi" başlığı altında izliyoruz. Her otorite tipinin, yönetsel, ekonomik ve siyasal yapıları ayrı ayrı verilmiş. Bu arada, yasal otorite tipinin yönetsel yapısı olarak bürokrasi üzerinde genişçe duruluyor.

Weber'in, ülkemizin bugün içinde bulunduğu koşullarla doğrudan ilgili olabilecek düşüncelerini de buluyoruz bu yapıtta. Örneğin, politikacı tipini çizen Weber'e göre, politikacıda üç temel nitelik bulunmalıdır : başarı hırsı, sorumluluk duygusu ve ileri görüşlülük (s. 133-134). "Politikacının bu temel nitelikleri dışında bazı başka özellikleri de bulunmalıdır : Söz gelimi dalkavukluk ve demagoji yapmamak; kendini aşırı derecede beğenmemek; politikayı sadece geçimini sağlayan bir meslek olarak görmemek, aynı zamanda politika için yaşamak gibi." (s. 134).

Bu arada, "sokağın otoritesine" değinen ilginç görüşler de var (s. 136-137). "O'na göre demokrasiye karşı duyulan bu **korku** ya da **nefret**, ancak sıkı bir biçimde örgütlenmiş **çıkarcı gruplarına** dayanan "siyasî partiler" ve "sendikalar" kurulacak olursa yatıştırılabilir. Fakat demokrasinin yaşayabilmesi için sadece siyasî partiler ve sendikalar yeterli değildir. Ayrıca güçlü ve etkili bir parlamentonun önderliği de gereklidir. Sokağın otoritesi, bütün tehlikelerine rağmen geçicidir. Oysa otoriteyi yavaş yavaş kendi tarafına çeken bürokrasi, ya-

sal düzen içinde daha büyük ve sürekli bir tehlike teşkil etmektedir." (s. 137).

Her bölümün ya da alt bölümün sonuna eklenmiş olan bir eleştiri kısmı var. Yazar, burada, Weber'in görüşlerini bugünün gelişim çizgisi açısından eleştiriyor. Bu eleştirilerin daha kapsamlı tutulması, çalışmanın değerini geniş ölçüde yükseltirdi kanısı beliriyor. Örneğin, Whyte, Merton, Bennis gibi yazarların çalışmaları bürokrasinin eleştirmesinde belirtilebilirdi. Öte yandan, Weber'in önerdiği bürokratik model üstüne yapılan bazı ampirik çalışmalar⁽²⁾, sınıfsal eleştiriler⁽³⁾ ele alınsa idi, 1920'den bu yana geçen devrede toplumsal bilimlerin aldığı yol daha belirginleşebilirdi.

Weber'in meşru otorite üstüne geliştirdiği çözümlerinin daha iyi anlaşılabilmesi, onun toplumsal tabakalanma üstüne geliştirdiği görüşlerinin belirtilmesi ile sağlanabilirdi. Weber'in toplumsal tabakalanmayı ekonomik, toplumsal ve siyasal yapılar içinde ele alış ve bunlar arasındaki ilişkiyi görüş şekli, meşru otorite tipleri geliştirilmeden sunulmalı idi.

Yazarın, karizmatik otoritenin bugünün dünyasında ortaya çıkma olasılığı üstündeki kararsızlığı dikkati çekiyor (s. 94-95). Atatürk, Lenin, Mao, Kastro, Tito, Hitler gibi liderlerin belirlediği bu çağda, bu soru karşısında daha kesin bir tutum takınılabılır. Karizmatik otoritenin günümüz dünyasında belirme koşulları üzerinde yapılacak kısa bir çözümleme çalışmaya çok şeyler getirebilirdi.

Çalışma, ülkemizin pek kısır olan toplumsal bilim yayınları arasında önemli bir boşluğu doldurmağa yöneliyor. Max Weber gibi anlaşılması zor bir yazarı anlatırken, Dr. San'ın kullandığı duru ve açık dil çalışmanın güzel yanlarından birisi. Demek istediğini basit, doğrudan ve rahatlıkla söyleyebilen bir yazar Dr. San.

Yard. Prof. Dr. Türker Alkan
Amme İdaresi Bölümü
Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Ankara

(2) R. D. Hall, "The Concept of Bureaucracy: An Empirical Assessment", **The American Journal of Sociology**, July, 1963.

(3) R. A. Drymer, G. Sjoberg, F. Buford, "Bureaucracy and the Lower Class",